

Stan środowiska i zmiany klimatu

Przedruk i rozpowszechnianie
tej publikacji **w całości** dozwolone
wyłącznie za zgodą CBOS.
Wykorzystanie **fragmentów**
oraz danych empirycznych
wymaga podania źródła

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 14 stycznia 2016 roku

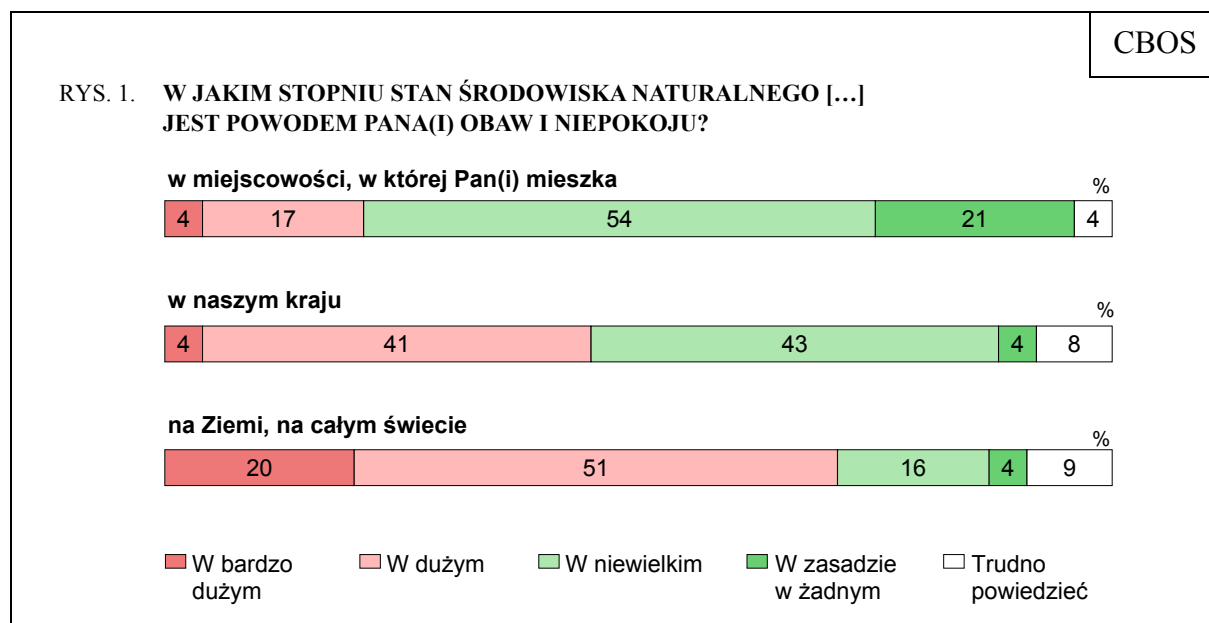

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Ekologia i zmiany klimatu – tu mowa głównie o globalnym ociepleniu – zajmują już stałe miejsce w dyskusji publicznej. W jednym z ostatnich sondaży¹ zapytaliśmy o to, jak Polacy oceniają stan środowiska w swoim bliższym i dalszym otoczeniu. Interesowała nas także społeczna świadomość procesów klimatycznych: czy klimat się zmienia, w jaki sposób te zmiany następują i co za nie odpowiada.

STAN ŚRODOWISKA

Polacy na ogół nie mają poważnych obaw o stan środowiska naturalnego **w miejscowości**, w której mieszkają (75% ma niewielkie lub nie ma ich wcale), natomiast powody do niepokoju stwarza dla wielu jego stan **w kraju**, o który w stopniu co najmniej dużym obawia się 45% (wobec a 47% wyrażających niewielki niepokój w tej kwestii), a także – w jeszcze większym zakresie – jego kondycja ogólnie **na świecie**, którą za niepokojącą uważa siedmiu na dziesięciu badanych (71%). Można więc stwierdzić, że im bardziej odległy i w mniejszym stopniu objęty bezpośrednim doświadczeniem kontekst, którego dotyczy pytanie, tym bardziej pesymistyczne oceny.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (309) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganą komputerowo (CAPI) w dniach 3–10 lutego 2016 roku na liczącej 1000 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Od poprzedniego badania na ten temat (zrealizowanego w 2014 roku) zwiększyła się grupa osób wyrażających niewielkie obawy o stan środowiska naturalnego w swojej miejscowości, warto jednak zaznaczyć, że zarówno obecnie, jak i przed dwoma laty poziom niepokoju w tej kwestii jest niższy niż w latach 2009 i 2011. Obecnie również częściej niż dwa lata temu Polacy są zaniepokojeni stanem środowiska w kraju. Nadal jednak odsetek dystansujących się od tej opinii jest niższy, niż był w dwóch poprzednich dekadach. Wyższa niż w roku 2014 i, ogólnie rzecz biorąc, najwyższa w ostatnich dziesięciu latach jest skala obaw o stan środowiska na Ziemi.

Tabela 1

W jakim stopniu stan środowiska naturalnego w miejscowości, w której Pan(i) mieszka , jest powodem Pana(i) obaw i niepokoju?	Wskazania respondentów według terminów badań			
	2009	2011	2014	2016
	w procentach			
W bardzo dużym lub dużym	30	27	22	21
W niewielkim	47	47	50	54
W zasadzie w żadnym	19	23	26	21
Trudno powiedzieć	4	3	2	4

Tabela 2

W jakim stopniu stan środowiska naturalnego w naszym kraju jest powodem Pana(i) obaw i niepokoju?	Wskazania respondentów według terminów badań									
	1993*	1997*	1999	2000	2006	2008	2009	2011	2014	2016
	w procentach									
W bardzo dużym lub dużym	78	71	58	51	40	61	50	46	41	45
W niewielkim	13	20	30	36	45	28	38	40	43	43
W zasadzie w żadnym	3	4	6	7	7	5	7	8	10	4
Trudno powiedzieć	6	5	5	6	8	6	5	6	6	8

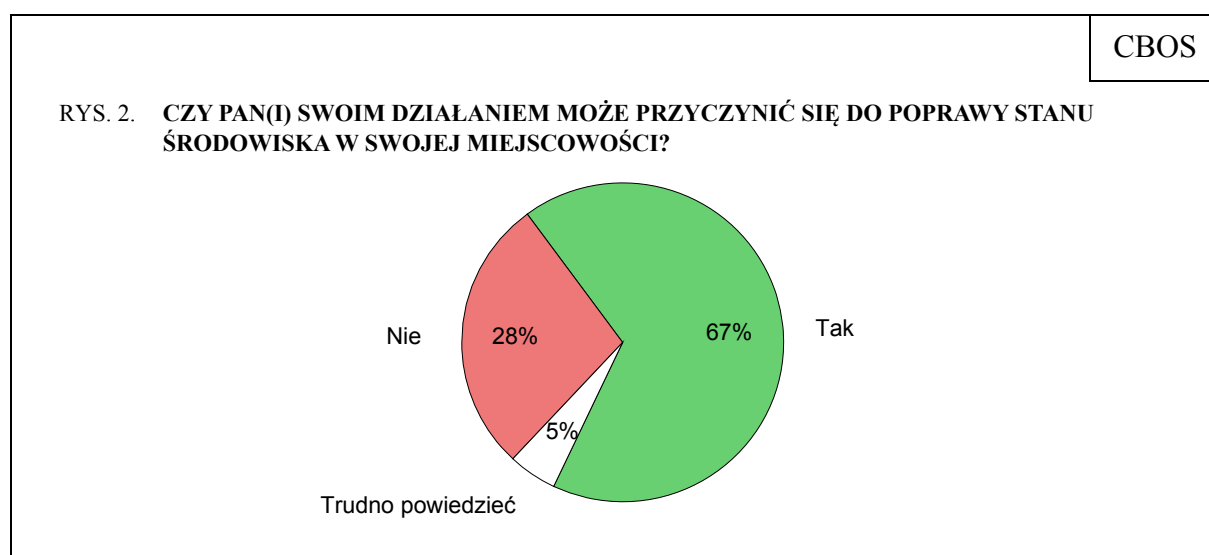
* W latach 1993 i 1997 badania dotyczące ekologii zostały przeprowadzone na zlecenie Instytutu na Rzecz Ekorozwoju

Tabela 3

W jakim stopniu stan środowiska naturalnego na Ziemi, na całym świecie jest powodem Pana(i) obaw i niepokoju?	Wskazania respondentów według terminów badań				
	2006	2008	2009	2014	2016
	w procentach				
W bardzo dużym lub dużym	58	69	61	63	71
W niewielkim	27	19	26	24	16
W zasadzie w żadnym	5	5	6	4	4
Trudno powiedzieć	10	7	7	9	9

Pod względem dużego zaniepokojenia stanem środowiska naturalnego w swojej miejscowości wyróżniają się mieszkańcy miast (liczących od 20 tysięcy), zwłaszcza aglomeracji największych (500 tysięcy i więcej), a ponadto osoby najlepiej wykształcone oraz mające od 45 do 64 lat. Poważne obawy w tej kwestii, jak również w odniesieniu do środowiska w Polsce i na świecie, częściej wyrażają badani o poglądach lewicowych i centrowych niż osoby identyfikujące się z prawicą. Najmniej krytyczną diagnozę swojego bliskiego otoczenia pod tym względem deklarują mieszkańcy wsi, respondenci najmłodszy i najstarsi, a także najbardziej zaangażowani w praktyki religijne (uczestniczący w nich kilka razy w tygodniu).

Dwie trzecie Polaków (67%) uważa, że swoimi działaniami może przyczynić się do poprawy stanu środowiska w swojej miejscowości, natomiast przeciwnego zdania jest ponad jedna czwarta (28%).

Wprawdzie odsetek badanych mających poczucie, że mogą wpływać na poprawę stanu środowiska w bliskim otoczeniu, zmniejszył się od poprzedniego badania w 2014 roku o 9 punktów procentowych i w podobnym stopniu przybyło deklarujących brak wpływu (wzrost o 8 punktów), to jednak można zauważyć, iż w obecnej dekadzie przekonanie o potencjale pozytywnego kształtowania swojego otoczenia pod tym względem jest częstsze niż w poprzedniej i znacznie częstsze niż w latach 90., zwłaszcza w pierwszej ich połowie, kiedy to większość Polaków nie dostrzegała związku między indywidualnymi działaniami a stanem środowiska naturalnego.

Tabela 4

Czy Pan(i) swoim działaniem może przyczynić się do poprawy stanu środowiska w swojej miejscowości?*	Wskazania respondentów według terminów badań										
	1992	1993	1997	1999	2000	2006	2008	2009	2011	2014	2016
	w procentach										
Tak	35	40	53	51	59	56	46	62	67	76	67
Nie	65	60	40	37	30	33	35	30	27	20	28
Trudno powiedzieć	0	0	7	12	11	11	19	8	6	4	5

* Do 2011 roku pytanie brzmiało: „Czy Pan(i) lub ktoś z Pana(i) najbliższej rodziny może swoim działaniem przyczynić się do poprawy stanu środowiska w swojej miejscowości?”

W latach 1992, 1993 i 1997 badania dotyczące ekologii zostały przeprowadzone na zlecenie Instytutu na Rzecz Ekorozwoju

Przekonanie o możliwości korzystnego oddziaływania na stan środowiska naturalnego w miejscowości zamieszkania najczęściej na tle pozostałych deklarują mieszkańcy największych aglomeracji, najlepiej wykształceni, przedstawiciele takich grup zawodowych jak kadra kierownicza i specjaliści z wyższym wykształceniem, technicy i średni personel, pracownicy administracyjno-biurowi, pracownicy usług i prywatni przedsiębiorcy oraz osoby dobrze sytuowane, natomiast sceptyczni co do tego częściej niż przeciętnie są badani najstarsi, najslabiej wykształceni, robotnicy, zwłaszcza niewykwalifikowani, rolnicy, ankietowani niezadowoleni ze swojej sytuacji materialnej i osoby nieuczestniczące w praktykach religijnych. Poczucie sprawstwa w tym zakresie częściej deklarują również badani o prawicowych niż lewicowych lub centrowych poglądach politycznych.

Obawy o stan środowiska naturalnego w miejscu zamieszkania w większym stopniu zgłaszają osoby wyrażające przekonanie o możliwości pozytywnego kształtowania swojego otoczenia niż badani, którzy nie dostrzegają zależności między środowiskiem a indywidualną aktywnością.

Tabela 5

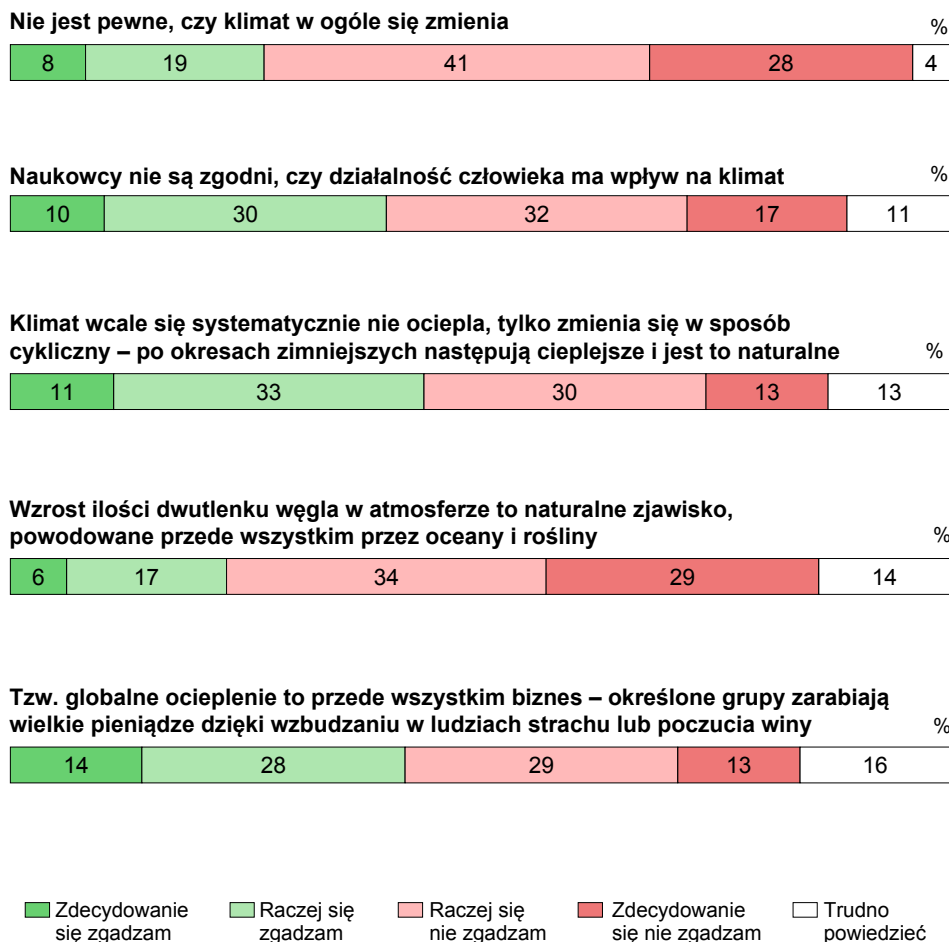
Czy Pan(i) swoim działaniem może przyczynić się do poprawy stanu środowiska w swojej miejscowości?	W jakim stopniu stan środowiska naturalnego w miejscowości, w której Pan(i) mieszka, jest powodem Pana(i) obaw i niepokoju?			
	W dużym	W niewielkim	W zasadzie w żadnym	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Tak	24	56	18	2
Nie	17	52	26	5
Trudno powiedzieć	10	46	30	14

ZMIANY KLIMATU

Przez zmiany klimatu na ogół rozumie się obecnie proces globalnego ocieplenia, czyli wzrostu temperatur na Ziemi, rzadziej zaś ich spadek, czyli oziębianie się klimatu. Istnieją w tej kwestii różne przypuszczenia. Część z nich w ogóle neguje, że klimat się zmienia, lub też krytycznie odnosi się do postrzegania zmian w sposób liniowy. Różnią się także hipotezy odnoszące się do przyczyn globalnego ocieplenia: niektóre wskazują, że w największym stopniu odpowiadają za nie procesy naturalne, inne – że przemysłowa działalność człowieka i powiązana z nią zwiększona emisja gazów cieplarnianych do atmosfery.

Ankietowanym przedstawiliśmy pięć stwierdzeń, które dotyczą zmian klimatycznych, wpływu człowieka na klimat, a także percepcji stanowiska nauki w tej sprawie. Okazuje się, że większość Polaków (69%) nie ma wątpliwości, iż **klimat się zmienia**. Z opinią, że nie jest to pewne, zgadza się ponad jedna czwarta badanych (27%). Zdania na temat tego, w jaki sposób następują zmiany klimatu, są podzielone: ze stwierdzeniem, że **zachodzą one cyklicznie** – po okresach zimniejszych następują cieplejsze – zgadza się ponad dwie piąte ankietowanych (44%) i w zasadzie tyle samo (43%) je kwestionuje. Odbiór stanowiska nauki w kwestii **wplywu człowieka na zmiany klimatyczne** jest również zróżnicowany: połowa badanych (49%) uważa, że nauka jest zgodna co do tego, że taki wpływ istnieje, natomiast mniejsza grupa (40%) postrzega środowisko naukowców jako podzielone pod tym względem. Niemal dwie trzecie ankietowanych (63%) nie zgadza się z opinią, że **wzrost ilości dwutlenku węgla w atmosferze jest zjawiskiem naturalnym**, powodowanym przede wszystkim przez oceany i roślinność, natomiast hipotezę tę popiera blisko jedna czwarta (23%). Jeśli chodzi o odbiór całego dyskursu związanego z globalnym ociepleniem, Polacy są podzieleni na dwie równe liczebnie grupy: ponad dwie piąte (42%) uważa go głównie za **zyskowny interes** – pewne grupy zarabiają wielkie pieniądze na wzbudzaniu w ludziach strachu lub poczucia winy – i tyle samo (42%) wątpi, by stały za tym przede wszystkim motywacje finansowe.

RYS. 3. ODCZYTAM TERAZ PANU(I) KILKA OPINII NA TEMAT ZMIAN KLIMATU I MOŻLIWEGO WPŁYWU CZŁOWIEKA NA TE ZMIANY. O KAŻDEJ Z NICH PROSZĘ POWIEDZIEĆ, CZY ZGADZA SIĘ PAN(I) Z TĄ OPINIĄ CZY TEŻ NIE

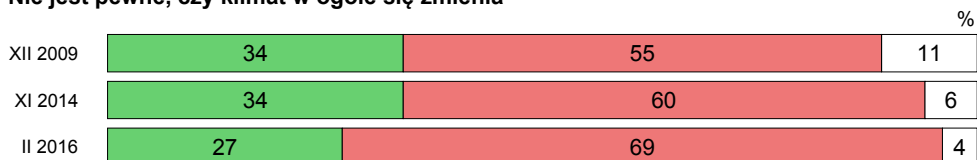

W ostatnich latach umocniło się przekonanie, że klimat podlega zmianom, natomiast ubyło osób uważających, iż zmiany te mają charakter cykliczny oraz że za globalne ocieplenie odpowiadają procesy naturalne (emisja CO₂ przez oceany i roślinność). Ponadto stanowisko nauki postrzegane jest jako wskazujące na istotny wpływ działalności człowieka na klimat, a globalne ocieplenie rzadziej niż niespełna dwa lata temu odbierane jest w kategoriach manipulacji informacyjnej, za którą stoją grupy interesu.

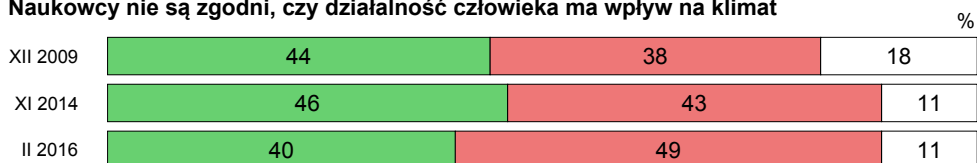

RYS. 4. **ODCZYTAM TERAZ PANU(I) KILKA OPINII NA TEMAT ZMIAN KLIMATU I MOŻLIWEGO WPŁYWU CZŁOWIEKA NA TE ZMIANY. O KAŻDEJ Z NICH PROSZĘ POWIEDZIEĆ, CZY ZGADZA SIĘ PAN(I) Z TĄ OPINIĄ CZY TEŻ NIE**

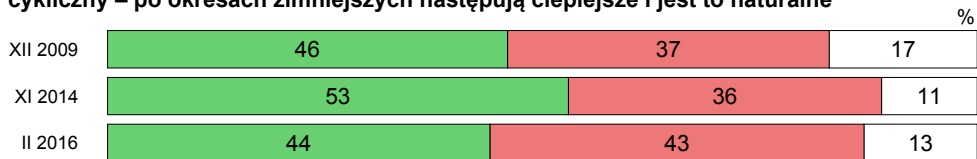
Nie jest pewne, czy klimat w ogóle się zmienia

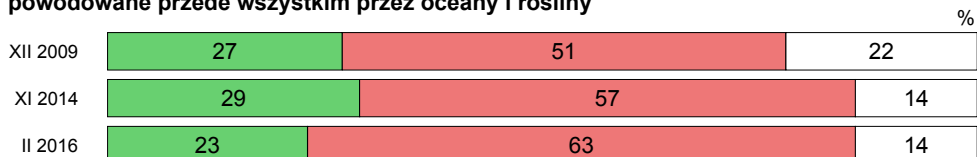
Naukowcy nie są zgodni, czy działalność człowieka ma wpływ na klimat

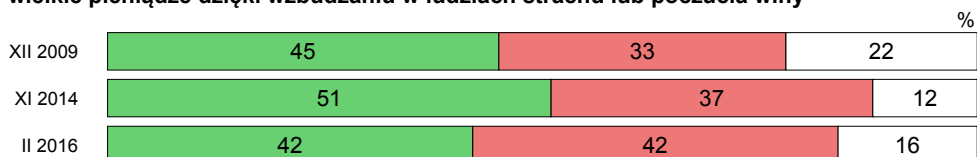
Klimat wcale się systematycznie nie ociepla, tylko zmienia się w sposób cykliczny – po okresach zimniejszych następują cieplejsze i jest to naturalne

Wzrost ilości dwutlenku węgla w atmosferze to naturalne zjawisko, powodowane przede wszystkim przez oceany i rośliny

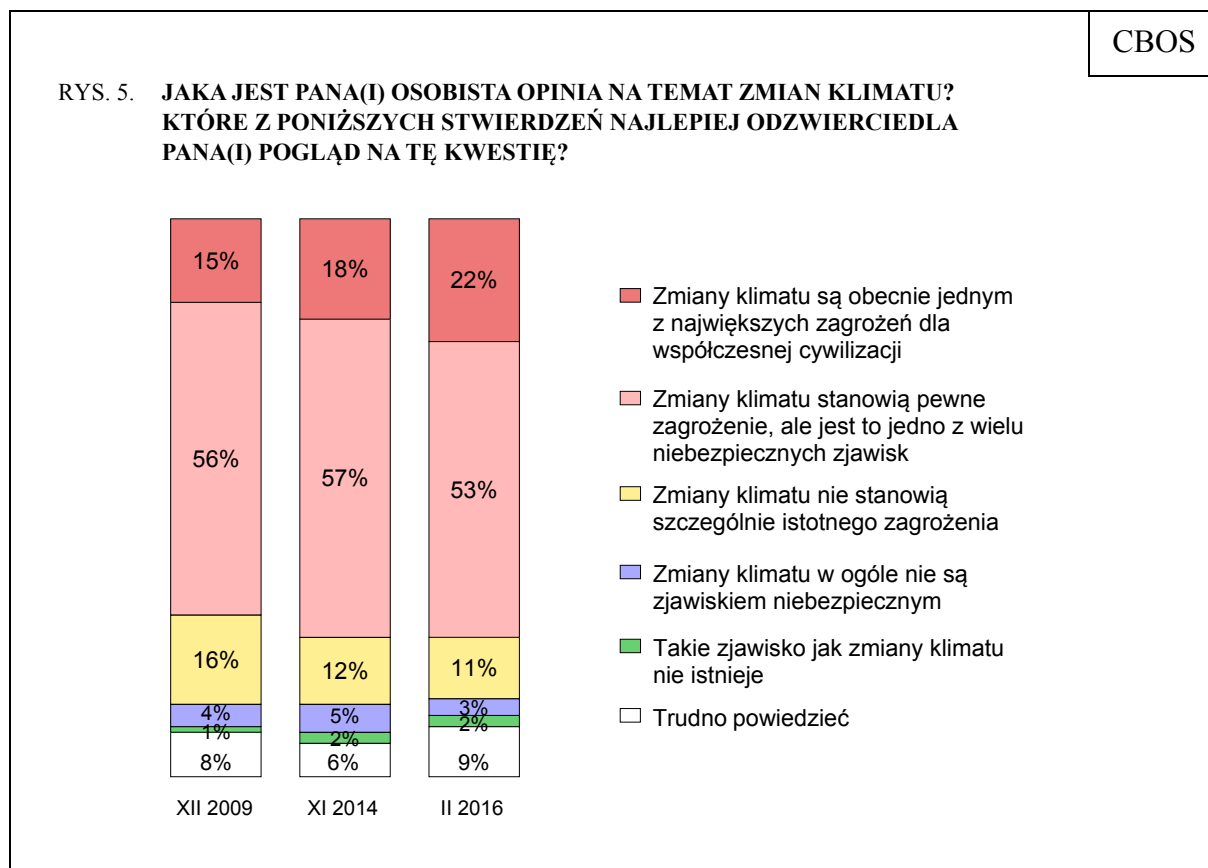

Tzw. globalne ocieplenie to przede wszystkim biznes – określone grupy zarabiają wielkie pieniądze dzięki wzbudzaniu w ludziach strachu lub poczucia winy

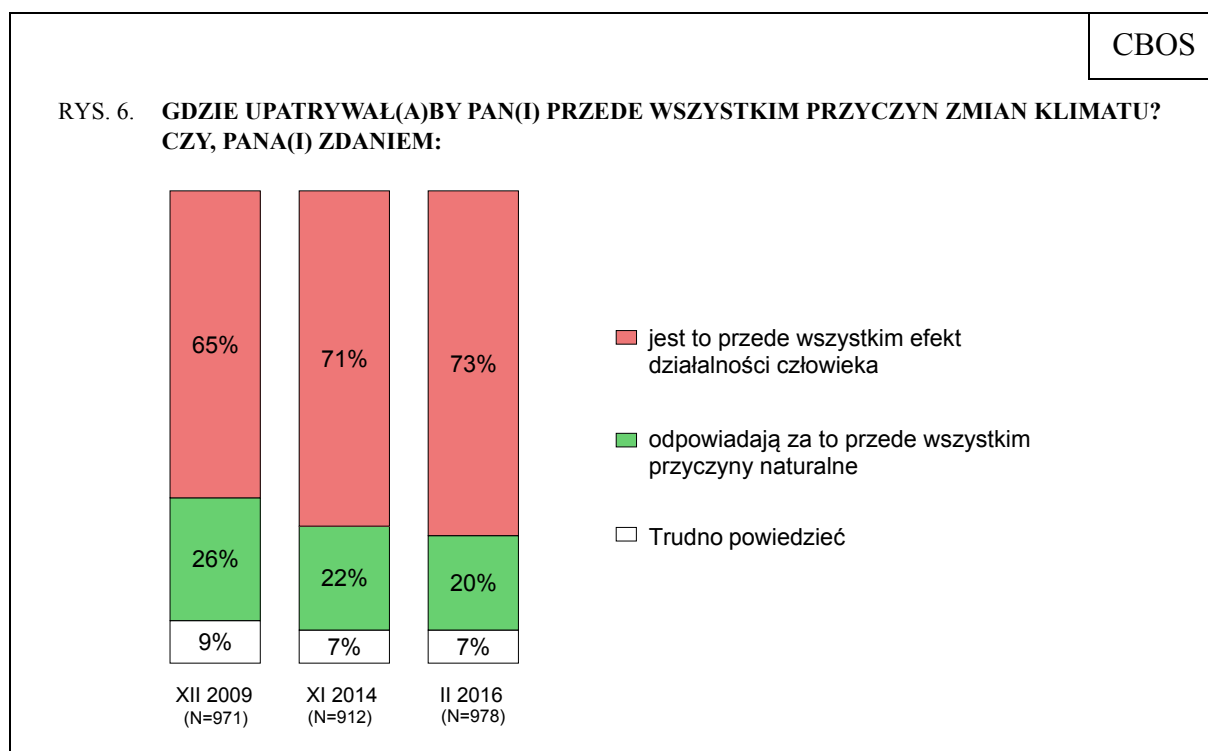
■ Zgadzam się
 ■ Nie zgadzam się
  Trudno powiedzieć

Trzy czwarte Polaków (75%) uważa **zmiany klimatyczne za zagrożenie dla współczesnej cywilizacji**: ponad jedna piąta (22%) – za jedno z obecnie najpoważniejszych, a więcej niż połowa (53%) postrzega je jako jedno z wielu niebezpiecznych zjawisk. Około jednej dziesiątej (11%) jest zdania, że nie należy się ich szczególnie obawiać, a nieliczni (3%) sądzą, że zmiany klimatu nie stanowią obecnie żadnego zagrożenia. Dwóch na stu ankietowanych (2%) kwestionuje to, że klimat na Ziemi jakkolwiek się zmienia.

Zmiany klimatyczne jako zagrożenie cywilizacyjne relatywnie częściej niż inni traktują badani mający wyższe wykształcenie, mieszkańcy dużych i największych aglomeracji, respondenci w wieku od 35 do 54 lat, a także najmłodsi oraz osoby uczące się lub studiujące, natomiast stosunkowo mniejszą wagę przypisują im ankietowani najstarsi oraz najsłabiej wykształceni. Można dodać, że przekonanie, iż klimat w ogóle się nie zmienia, w większym stopniu podzielają mężczyźni niż kobiety.

Niemal trzy czwarte ankietowanych (73%) **wpływ na zmiany klimatu** przypisuje przede wszystkim działalności człowieka, natomiast jedna piąta (20%) uważa, że są one głównie wynikiem naturalnych procesów, niezależnych od aktywności ludzkiej. Opinie na ten temat zmieniły się od poprzedniego badania w 2014 roku tylko nieznacznie, natomiast w porównaniu do pomiaru sprzed ponad sześciu lat można stwierdzić umacnianie się przekonania o wpływie człowieka na zmiany klimatu i jednocześnie osłabienie opinii uwzględniających rolę natury.

Z procentowania wyłączono osoby twierdzące, że klimat się nie zmienia (patrz rys. 5)

O dominującej roli człowieka w procesach klimatycznych najczęściej mówią badani w wieku od 35 do 44 lat, najlepiej wykształceni, natomiast stosunkowo rzadziej osoby z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym, najstarsi, a także najmłodszy respondenci – ci ostatni częściej niż przeciętnie wskazują przyczyny naturalne. Warto również dodać, iż poglądom deterministycznym w tej kwestii sprzyja w pewnym stopniu brak poczucia wpływu na stan środowiska w swojej miejscowości, natomiast są one rzadsze wśród osób przekonanych, że ich aktywność może przyczynić się do jego poprawy.

Tabela 6

Czy Pan(i) swoim działaniem może przyczynić się do poprawy stanu środowiska w swojej miejscowości?	Gdzie upatrywał(a)by Pan(i) przede wszystkim przyczyn zmian klimatu? Czy, Pana(i) zdaniem:		
	jest to przede wszystkim efekt działalności człowieka	odpowiadają za to przede wszystkim przyczyny naturalne	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Tak	78	16	6
Nie	66	26	8
Trudno powiedzieć	41	29	30

O ile Polacy obawiają się o stan środowiska naturalnego w kraju i na świecie, o tyle w bliższym otoczeniu – w miejscowości, w której mieszkają – nie budzi on na ogół niepokoju, jednak trzeba zaznaczyć, że w znacznej mierze jest to uzależnione od jej wielkości. Dwie trzecie dorosłych ma poczucie, że ich działania mogą przysłużyć się środowisku naturalnemu ich miejscowości i choć od poprzedniego badania w 2014 roku postawa ta jest mniej rozpowszechniona, to w dłuższej perspektywie – w porównaniu do ubiegłej dekady, a zwłaszcza lat 90. – rozumiana w taki sposób świadomość ekologiczna jest zauważalnie większa.

Wprawdzie trzy czwarte Polaków postrzega zmiany klimatyczne jako realne zagrożenie cywilizacyjne, jednak połowa traktuje je jako jedno z wielu niebezpiecznych współcześnie zjawisk. Jedyne marginalny odsetek uważa, że klimat się nie zmienia. Zdaniem znacznej większości wpływ na zmiany klimatu ma działalność człowieka, a nie czynniki naturalne, takie jak emisja dwutlenku węgla przez oceany i roślinność. Podzielone są natomiast opinie co do tego, czy klimat zmienia się w sposób cykliczny (okresy zimniejsze i cieplejsze następują po sobie) czy liniowy (systematyczne ocieplenie). Bardzo zróżnicowany jest również obiór dyskursu związanego z globalnym ociepleniem, do którego dwie piąte odnosi się sceptycznie, jako do pewnego rodzaju manipulacji informacyjnej mającej na celu zysk finansowy, i tyle samo z takim rozumieniem globalnego ocieplenia się nie zgadza.

Opracował
Michał FELIKSIAK